

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Філософії та суспільних наук» (№ 701)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Наталя БІЛЬЧУК

«28» серпня 2024 р.

СИЛАБУС ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

ВК1 Вибіркова дисципліна (з глибинних знань зі спеціальності)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 033 Філософія

Освітня програма: Філософія

Форма навчання: денна, заочна

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Харків – 2024 р.

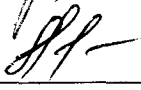
Сілабус з вибіркової навчальної дисципліни «Філософія історії» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 033 «Філософія».

«28» серпня 2024 р., – 15 с.

Розробники:

д-р. філос. наук, професор ХАІ Анатолій КУЗНЕЦОВ

д-р. філос. наук, професор Ольга ПРОЦЕНКО

канд. філос. наук, доцент Наталя БІЛЬЧУК

канд. філос. наук, доцент Ірина УШНО

Сілабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри 701

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2024 р.

Завідувач кафедри д-р філос. наук, професор Ольга ПРОЦЕНКО

1. Загальна інформація про викладачів

Кузнецов Анатолій Юрійович

доктор філософських наук, професор ХАІ.

Викладає в університеті наступні дисципліни: «Філософія»; «Соціальна філософія»; «Глобальні проблеми сучасного суспільства»; «Таємні символи світових релігій».

Напрями наукових досліджень: ідентичність соціального суб'єкта; філософія; методологія наукового дослідження.

Проценко Ольга Петрівна,

доктор філософських наук, професор

Викладає в університеті наступні дисципліни:

«Філософія»; «Соціальна філософія»; «Глобальні проблеми сучасного суспільства»; «Філософія моралі і права»; «Етика і етикет культури спілкування»; «Професійна етика та комунікативна компетентність фахівців аерокосмічної галузі».

Напрями наукових досліджень: філософська антропологія, етика, філософія культури, естетика, гносеологія, аксіологія

Більчук Наталя Леонідівна,

кандидат філософських наук, доцент.

Викладає наступні дисципліни:

«Філософія»; «Актуальні проблеми теорії пізнання: філософські засади штучного інтелекту»; «Екзистенційні виміри світу людини в соціумі»; «Філософія історії».

Напрями наукових досліджень: філософська антропологія; екзистенціальна філософія; філософсько-культурна спадщина України.

Ушно Ірина Михайлівна,

кандидат філософських наук, доцент.

Викладає наступні дисципліни:

«Філософські проблеми наукового пізнання»; «Логічне та критичне мислення»; «Філософія»; «Історія авіації і космонавтики».

Напрями наукових досліджень: філософія бізнесу, етика, філософсько-культурна спадщина України, аксіологія.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – в залежності від навчального плану.

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 5, у тому числі аудиторних – 62 годин для денної форми навчання (16 годин для заочної форми навчання), загальна кількість годин – 150. Розподіл аудиторного навантаження та часу на самостійну роботу визначається навчальним планом освітньої програми, до складу якого входить вибіркова дисципліна.

Форми здобуття освіти – денна, (заочна), дистанційна.

Дисципліна – вибіркова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні роботи, самостійна робота здобувача освіти.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – для вивчення курсу, бажаною є наявність у здобувачів базових компетентностей з історії, філософії, логіки, соціології, етики, права, психології.

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – Оскільки курс є вибірковим та спрямованим на розвиток загальних компетентностей, необхідних супутніх дисциплін не передбачено. Компетентності, набуті протягом вивчення курсу, можуть бути застосовані для аналізу різних аспектів сучасного стану суспільства та формування свідомої, активної, відповідальної громадянської та світоглядної позиції.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – оволодіння основними поняттями, термінами, підходами та методами філософської рефлексії історичних процесів, ознайомлення з основними напрямками та принципами філософської думки у історичному та теоретичному контексті, надання знань та навичок у розумінні онтологічних, гносеологічних, методологічних та аксіологічних засад сучасного розуміння історії.

Завдання курсу:

- сформулювати основні ідеї та принципи філософського осягнення історії;
- показати закономірності генезису та становлення конкретно-історичних світоглядних форм розуміння історичних процесів;
- визначити особливості філософсько-історичної рефлексії на різних етапах розвитку людства та сприяти формуванню системи знань з теоретичного осягнення історичної дійсності;
- оволодіти категоріально-понятійною та методологічною базою сучасної філософії історії;
- сприяти виникненню цілісного уявлення про історичне та сучасне буття суспільства
- виховати вміння застосовувати отримані знання у власному житті, міжособистісних стосунках, науковій та практичній діяльності та при аналізі загальних проблем сьогодення;
- сприяти ствердженню гуманізму в суспільстві та духовному розвитку особистості.
- розгляд найбільш актуальних проблем сучасного світу що глобалізується та проблем життя сучасної людини у онтологічних, гносеологічних, аксіологічних та праксеологічних вимірах.

Після опанування дисципліни здобувач набуде наступні **компетентності**:

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК3. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК5. Здатність розв'язувати комплексні проблеми філософії на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

СК1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у філософії та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з філософії та суміжних галузей.

СК2. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.

СК3. Здатність застосовувати методи філософського і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій.

СК4. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК5. Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері філософії, оцінювати сучасний стан і тенденції розвитку філософії.

СК6. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері філософії, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

Очікується, що після опанування дисципліни здобувачем будуть досягнуті наступні **результати навчання**:

РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з філософії і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з філософії, отримання нових знань та здійснення інновацій.

РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії.

РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів.

РН5. Планувати і виконувати теоретичні дослідження з філософії та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці.

РН9. Організувати і здійснювати освітній процес у сфері філософії, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки:

Внутрішньо-кафедральні зв'язки: логіка, психологія, філософська антропологія та соціальна філософія, історія філософії, соціологія, феноменологія, етика та естетика, філософія права, філософія науки й релігії тощо.

Міжкафедральні зв'язки: навчальні дисципліни, предметом яких виступають логіка, теорія прийняття рішень, соціологія, право, історія, психологія, етика ділового спілкування, управління персоналом тощо.

4. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Теоретичне осягнення філософії історії.

ТЕМА 1. Загальна характеристика та предметне поле філософії історії.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: **Предмет та об'єкт філософії історії: еволюція уявлень.***
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Філософія історії та потреби сучасності. Запровадження терміну та еволюція уявлень про зміст «філософії історії». Специфіка філософсько-історичного світобачення. Коло актуальних проблем філософії історії. Предмет та об'єкт філософії історії: еволюція уявлень. Предмет філософії історії як осягнення історичного процесу (субстанціональна філософія історії), історичних знань чи методології пізнання минулого (епістемологічна філософія історії). Філософія історії як філософська метафізика історії. Проблематичність визначення предмета філософії історії.

- *Обсяг самостійної роботи здобувача: 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)*

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 2. Історичні форми осягнення дійсності.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: **Особливості міфологічного і релігійного осягнення історичного процесу.***
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Світогляд як форма осягнення дійсності. Історичні типи світогляду. Міфологія як перша форма осмислення історичної дійсності людиною. Особливості міфологічного осягнення історичного процесу. Розуміння «часу». Міфологічні антропоморфізм і соціоморфізм як форми становлення і вияву філософсько-історичних ідей. Поява прогресистської, регресистської та циклічної філософії історії. Філософсько-історичні ідеї «Одіссеї»

Гомера та «Теогонії» Гесіода. Європоцентристська обмеженість традиційного трактування міфологічного бачення історії та його місце у розгляді сучасних явищ та культур. Релігійний світогляд як форма сприйняття історичної дійсності. Неоднозначність тлумачень релігії та її ролі в осягненні історичних процесів. Поняття «релігії». М. Пруст про формування релігійного світовідчуття. Відношення «людина - світ» у релігійному історичному сприйнятті світу: віра, телеологічність, софійність. Роль релігійного світогляду у сучасному осягненні історичної дійсності.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 3. Становлення класичної парадигми філософії історії.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Єдність і багатоманітність філософії*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Виникнення філософії історії як особливої галузі пізнання: загальна характеристика. Прогресистська концепція філософії історії Августина Блаженного: спільнота земна та спільнота Божественна. Розповсюдження теорії прогресу історичних процесів у добу Просвітництва (Ш. Монтеск'є, Ж. Тюрго, Вольтер, Г. Гердер). Філософія історії у німецькій класичній філософії: загальна історія І. Канта, історія як здійснення свободи Й. Фіхте, як єдність свободи та необхідності В. Шеллінга та абсолютний ідеалізм Гегеля). Формування регресистського тлумачення історії (М. Монтень, Ж.-Ж. Руссо). Становлення європейського циклічного розуміння історичної дійсності у працях Т. Кампанелли, Н. Макіавеллі та Д. Вікко.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 4. Еволюція соціально-філософської думки у генезисі філософського світогляду.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 4-12 годин для денної форми навчання (2-4 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Соціально-філософська думка від Античності до сьогодення.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Особливості давньокитайської проблематики, ритуал та традиція. Конфуціанство, етика, традиціоналізм. Соціальні ідеали даосизму. Касти у філософії давньої Індії. Соціальна проблематика давньої Греції. Перша соціальна теорія Гесіода. Перша тоталітарна концепція держави. Платон та ідеальна держава. Класи, влада, тоталітаризм. Модель

вдалої держави Аристотеля. Поняття держави та служіння у стоїцизмі. Відокремлення від суспільства та суспільної етики Діогена Сінопського у кинізімі. Римські традиції державотворення, центр та колонії. Космополітизм стоїків та Македонського. Центр миру.

Провіденціальна філософія історії Августина. Град Божий, та град Земний. Теоцентристська концепція права, закону, держави у вченні Ф. Аквінського. Есхатологічне вчення про рух світу до свого завершення. Етика середньовіччя. Концепція «один Бог на небі, один цар на землі». Непохитність соціальної стратифікації у середньовіччі. Терпіння та смиренність людини.

Макіавеллізм та роль і методи абсолютного правителя. Підходи державотворення у контексті «ціль виправдовує засоби». Утопії Мора та Кампанелли. Місто Сонця. Просвітництво. Ідеї загальної освіти, проект Просвітництва. Формування моделі безкінечного прогресу у модерновій картині світу. Етика протестантизму. Дух капіталізму (Макс Вебер). Лютер, Кальвін, Еразм Роттердамський. Соціально-економічна ситуація періоду Реформації. Зародження капіталістичних відносин. Джанбагісто Віко.

Економічні та соціальні засади та світовідчуття Модерну. Зародження промислового виробництва, формування фундаменту індустріального суспільства. Мануфактури Англії та Франції. Економіка капіталізму.

Поява людини економічної. А. Сміт, Д. Рікардо. Перші економічні школи та їх ставлення до особистості у суспільстві. Соціально-політичні погляди Т. Гоббса. Ідеологія західноєвропейського лібералізму. Роздуми про модель національної держави та міжнародне право. Теорія суспільного договору. Природні права людини. Трактат про правління Локка. Проблема людини і суспільства у філософії французької Просвітництва.

Гоббс, Локк, Сміт. Війна всіх проти всіх. Поміркований та радикальний лібералізм. Становлення етики невтручання держави до людини. Теорія суспільного договору у працях Локка. Виведення прав людини у державі. Вчення про взаємодію людини та соціальної середовища. Географічний детермінізм Монтеस्क'є. Теорія циклічного розвитку історії Д.Віко, та його передбачення наслідків надлишкового народонаселення. Вчення І.Гердера про історію та історичний прогрес. Формування історизму та завершення конституювання соціальної філософії в особу площину філософського знання із специфічним проблемним полем та поняттями у період класичної німецької філософії. Погляди Канта та ролі моралі у суспільстві. Діалектичний аналіз суспільства та мирової історії Гегеля. Позитивістська концепція Конта та органічна теорія Спенсера.

Економічні засади різноманітності 20 ст. Системи Тейлора та Форда. Конвейєр та серійне виробництво. Людина в індустріальному суспільстві. Масова культура. Людина-гвинт у системі виробництва-суспільства. Переосмислення логіки історичного процесу. Соціальна філософія в умовах сучасності. Поняття сучасність.

Незавершений Проект Модерна – Ю. Габермаса. Критика тенденцій 20 сторіччя. Філософія бажань Л.Уорда. Теорія справедливості Ройса. Психологія народів Г.Тарда. Філософія соціальної дії В.Паретто. Теорія еліт. Некантіанство вчення В.Віндельбанда та Г.Рікєрта про ідеографічне мислення, феноменологічної теорії та соціальної філософії про цінності. Франкфуртська школа: Теодор Адорно, Макс Хоркхаймер, Герберт Маркузе, Ерих Фромм, Вальтер Беньямін, Лео Лёвенталь, Франц Леопольд Нейман, Фридрих Поллок. Г. Уеллс. Тавістокський інститут людських відносин. Маніпуляція новомовою – Оруела. Альтернативна історія У. Тойнбі. Соціально-філософські погляди М.Вебера. Хартленд Маккіндера.

Українська соціальна думка. Г.Сковорода, В.Прокопович, В. Антонович. М. Драгоманов. І. Франко, Л. Українка. Інтегральний націоналізм Д.Донцова.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 8-12 годин для денної форми навчання (18-24 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 1 година*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Змістовний модуль 2. Сучасні соціально-філософські теорії та проблеми.

Тема 5. Типологія соціальних теорій.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Ідентичність соціального суб'єкта.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Формаційний тип: К. Маркс, Д. Белл, Е. Тоффлер. Доіндустріальний, індустріальний та постіндустріальний тип суспільства, також, перша, друга та третя хвилі цивілізацій. Третя та четверта промислові хвилі розвитку. Теорії модернізації. Розвиток що доганяє.

Концепції локальних цивілізацій. О. Шпенглер, А. Тойнбі, Н. Данілевський, П. Сорокін, Л. Гумільов, С. Хантінгтон, Ф. Фукуяма. Ідентичність та цивілізаційна ідентичність. Конфлікт цивілізацій. Кінець історії. І. Валлерстайн. Раса, нація, клас. М. Трубецький, Європа та людство. К. Хаусхофер. Межі в географічному та політичному значенні.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)
- Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 6. Вплив історично сформованої парадигми на формування наукових теорій та поглядів.

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)*
- *Тема семінарського заняття: Принципи та підходи класичної науки та їх недоліки стосовно соціально-філософських досліджень.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Проблема соціального пізнання та межі соціального моделювання. Історичні форми методів соціального пізнання. Поняття парадигми (Т. Кун). Вплив світосприйняття та

історичного періоду на формування методології дослідження та моделювання теорій. Формування класичної парадигми. Принципи та підходи класичної науки та їх недоліки стосовно соціально-філософських досліджень. Криза класичних наук, та формування неklasичних напрямків. Метод аналогій та порівнянь у класичній науці. Філософські підстави науки: онтологічні, аксіологічні, соціальні, гносеологічні підстави що формують методологію парадигми. Постнеklasична парадигма, комплекс наук постнеklasичного напрямку. Лінійний детермінізм та нелінійний детермінізм.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 7. Методи сучасного соціального пізнання. Синергетика та теорія систем як методологія сучасного аналізу.

- *Форма занять:* лекція, практичне заняття, самостійна робота.
- *Обсяг аудиторного навантаження:* 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)
- *Тема семінарського заняття:* **Аналіз методів соціального пізнання.**
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти):* відсутні

Міждисциплінарний та компаративний аналіз контекстів соціальної філософії. Задача методологічного пошуку. Суспільство як ієрархічна самоорганізуюча система. Структурний аналіз суспільства, функціональна теорія соціальної організації Т. Парсонса. Можливість та граничність кількісних методів у соціальному пізнанні. Соціальний експеримент, соціальне передбачення, соціальний прогноз. Метод моделювання, пошук поліваріантності шляхів розвитку людства та цивілізації.

Метод та пошук критеріїв якісного розвитку суспільства у роботах М. Кастельса. Влада, досвід та технології як першопричини трансформацій суспільства. Г. Хакен – суспільство що самоорганізується. Нелінійність, теорія систем, синергетика. І. Пригожин, Г. Хакен. Принципи ієрархічності, гомеостатичності, трьох «не». Нестійкість, нерівновага, хаос. Точки біфуркації. Атрактори. Хаос та випадковість як конструктивні елементи. Недовизначеність та роль «чорного лебедя». Принципи фалібілізма, фальсифікації та емерджентності. Принцип 80/20 А. Кох. Поняття система, Фон-Берталанфі. Властивості систем. Динамічна ієрархічність та самоорганізація. Приклади самоорганізації у природі. Таємниці природи Г. Хакена. Системний метод А. Уемов, синергетика І. Добронравова, метод цілісного навчання І. Цехмістро. Нелінійність у сучасному світі.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

ТЕМА 8. Сучасні соціально-філософські проблеми.

- *Форма занять:* лекція, практичне заняття, самостійна робота.
- *Обсяг аудиторного навантаження:* 2-6 годин для денної форми навчання (1-2 години для заочної форми навчання)

- *Тема семінарського заняття: Духовне буття суспільства. Духовні цінності. Майбутнє людини у концепції трансгуманізму.*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні*

Поняття глобалізації та сучасних проблем. Планетарна цивілізація та ноосфера. В. Вернадський. Д. Сорос, відкрите суспільство. З. Баумант, глобалізація, її наслідки для людини та суспільства. З. Бжезинський, велика шахова дошка. Е. Гідденс, минаючий світ, як глобалізація змінює наше життя. Глобалізація та локалізація як дві сторони одного й того ж процесу. Глобальна економіка, культура та влада. Захід фордизму як моделі розвитку. Глобальне суспільство споживання. Україна у контексті глобалізації. В. Мельник. Наслідки глобалізації для українського суспільства. Проблема народонаселення та екології. Межі росту, Печчеї та Р. Меддоуз. Кліматичні зміни та міграція населення. Статистика світових демографічних проблем та проблеми доступу до природних, економічних, освітніх, технологічних ресурсів. Трансформація науки, освіти. Проблема відчуження людини у інформаційному суспільстві. Концепція С. Капіци – про нелінійний приріст народонаселення та експоненту інформаційного обміну у суспільстві. Обмін площини держави на швидкість розвитку. Стратегія стійкого розвитку. Теорія катастроф. Соціологія міста.

Соціальне буття суспільства. Соціальні відносини як особливий вид відносин між суб'єктами соціальної діяльності. Поняття соціальної групи. Присутність людини одночасно у 5-7 соціальних великих групах. Формування буденної свідомості та психології. Ідеологічний рівень формування свідомості. Моделі взаємодії соціальних груп у тих чи інших теоріях. Маркс, Вебер, Дюркгейм, Кастельс. Історичні типи спільнот, нація, клас, раса. Політична нація. Етнос. Формування наднаціональних структур сучасності. Загроза та виклики національним моделям держави. Еволюція сім'ї як елементу соціальної спільноти, історичні типи та тенденції розвитку сім'ї. Загроза сім'ї у системах сучасної ліберальної демократії. Проблема меншин, секс меншин та лгбт спільнот.

Національна ідентичність як філософська проблема. Патріотизм, націоналізм, космополітизм. Сучасні тенденції у соціально-етнічній політиці. Соціальна структура сучасного світового суспільства в умовах глобалізації та регіоналізації. Експансія цінностей. Національна психологія та менталітет. Інтеграція, сепарація, асиміляція та маргіналізація. Проблема входження України у сучасне світове суспільство. Загрози маргіналізації. Загрози національній ідентичності. Виклики українському суспільству з боку інших держав та цивілізацій. Збереження сім'ї та національних традицій у сучасній Україні.

- **Обсяг самостійної роботи здобувача:** 4-6 годин для денної форми навчання (9-12 годин для заочної форми навчання)

Опрацювання матеріалу лекцій та навчальних посібників. Формування питань до викладача. Підготовка до доповіді.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 1 година*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (тестування за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

8.1 Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна Кількість балів
Робота на лекціях	0...1	8	0...8
Робота на практичних заняттях	0...5	8 (2 заняття на опрацювання однієї теми)	0...40
Виконання та захист семестрового завдання*	0...10	1	0...10
Модульний контроль	0...21	2	0...42
Усього за семестр			0...100

*В якості семестрового завдання викладач може запропонувати різні види роботи: аналіз першоджерел, презентація теми, ведення словника, написання наукової роботи, виступ на всеукраїнській конференції тощо.

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача освіти від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту. Під час складання семестрового іспиту здобувач освіти має можливість отримати максимум 100 балів.

8.2 Прийнята шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
75-89	C	добре
60-74	D	задовільно
1-59	FX	незадовільно

8.3 Критерії оцінювання роботи здобувача освіти протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Виконати модульні тестування та захистити індивідуальні завдання. Мати хоча б фрагментарні, поверхові знання найважливіших розділів програми, лекційного курсу, сутність та зміст проблем сучасного логічного та критичного мислення. Можливі незначні труднощі з використанням науково-понятійного апарату і термінології навчальної дисципліни, часткові труднощі з виконанням передбачених програмою завдань, неповне знайомство з рекомендованою літературою; заохочується прагнення логічно виразно й послідовно викласти відповідь.

Добре (75-89). Добре володіти основним матеріалом курсу. Виконати та захистити всі модульні, семестрові та самостійні завдання. Знати категоріально-понятійний апарат, вміти визначати проблематику та основні підходи до її вирішення, продемонструвати навички критичного мислення та логічного аналізу. Знання найважливіших робіт зі списку рекомендованої літератури.

Відмінно (90-100). Глибоке і систематичне знання всього програмного матеріалу і структури дисципліни, а також основного змісту і новацій лекційного курсу в порівнянні з навчальною літературою; виразне і вільне володіння концептуально-понятійним апаратом, науковою мовою і термінологією відповідної наукової галузі; публікація наукової роботи (тез, статей); знання основної і знайомство з додатково рекомендованою літературою; вміння виконувати передбачені програмою завдання; логічно коректний і переконливий виклад відповіді. Формулювати та відстоювати власні світоглядні позиції, розуміти суть та вести діалог із представниками інших культур.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у «Положенні про академічну доброчесність».

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації тощо, які видані в Університеті знаходяться за посиланням:

<http://library.khai.edu/>

1. Philosophy: texts for reading. Tutorial /S.Shyroka. – Kharkiv: National aerospace university “Kharkiv Aviation Institute”. 2021. – 92p.
2. Philosophy. Mythology. [Електронний ресурс] / А. J. Kuznetsov. – Kharkiv: National aerospace university “Kharkiv Aviation Institute”. 2021. – 216p.
3. Philosophy: basic concepts=Філософія :основні поняття : tutorial [Електронний ресурс] / А. Svyashchuk, S. Shyroka, А. Kuznetsov ; Min. of Education and Science of Ukraine, Nat. Aerospace Univ. named after N.Ye. Zhukovskiy "Kharkiv Aviation Inst.". – Kharkiv. – Nat. Aerospace Univ. named after N.Ye. Zhukovskiy "KhAI", 2016. – 62 p.

4. Проценко, О.П. Практична філософія: професійна етика та комунікативна культура[Текст]: навч. посіб. / О. Проценко. – Харків Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2021. – 80 с.
5. Соціально-політичні течії сучасності: навч. посіб. /В. О. Копилов, І.І. Ковальова, Л.А.Лобанова, С.Є. Чмихун та ін. / – Харків Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2010. – 184 с.
6. Філософія в тестах [Текст] : навч. посіб. / В. О. Чернієнко, Н. Л. Більчук, С.І.Широка,О. І. Гаплевська. – Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2018. – 220 с.
7. Філософія [Текст] : навч. посіб. / О.П. Проценко, Н. Л. Більчук, Л.А. Васильєва, О.І.Гаплевська, С.Є. Чмихун. – Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2021. – 120 с.
8. Чернієнко В.О. Філософія ідентичності соціального суб'єкта]: навч. посіб. / – Харків Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2014. – 80 с.

11. Рекомендована література

Базова:

1. В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. Соціальна філософія: підручник. Київ: Юрінком – Інтер. 2016. – 463с.
2. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій. – К.: «Генеза,» 1996. – 368 с
3. Соціальна філософія [Електронний ресурс] : навч. посіб. для самост. роботиаспірантів / В. О. Ананьїн, В. В. Горлинський, О. О. Пучков, О. В. Уваркіна ; за ред. д. філос. н., проф. В. О. Ананьїна. – Київ : КПІ ім. ІгоряСікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. – 299 с.
4. Соціальна філософія: Методичні рекомендації до вивчення дисципліни підготовки фахівців III (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для всіх спеціальностей, заочна форма навчання. Уклад. Б. В. Новіков, Т. П. Руденко, Т. М. Свідло, А. М. Костроміна,. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 30 с.
5. Філософський словник соціальних термінів. – Х.: «Р.И.Ф.», 2005. – 672с.

Додаткова література:

1. Ананьїн В. О. Національна безпека українського суспільства в системі координат сучасного світу: навчальний посібник. / Ананьїн В. О., Пучков О. О., Міночкін А. І. – К.: ВІПІ НТУУ «КПІ», 2007. – 198 с.
2. Арон Реймон. Мир і війна між націями: Пер. з фр. –Київ: МП «Юніверс», 2000. – 688с.
3. Більчук Н.Л., Чмихун С.Є. ЗМІ як агент неявного примусу поведінкової культури // Гуманітарний часопис: зб. наук. пр./М-во освіти і науки України. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2019. – № 1. – С.117-123.
4. Васильєва Л.А., Чмихун С.Є. Явище публічного дійства в реаліях соціального примусу інформаційного суспільства // Гуманітарний часопис: зб. наук. пр./М-во освіти і науки України. Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2019. – № 4. – С.97-108.
5. Глобалізація та політика національної безпеки: підручник /Під. Ред. П. Юхименко.– Київ: Центр навч. лит. 2021.– 408с.
6. Жадько В. А. Соціальна філософія. Конспект лекцій: посібник для аспірантів і студентів нефілософських спеціальностей. – Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2002. – 230 с

7. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період. – К.: «КОМОРА», 2020. – 192 с.
8. Забезпечення інформаційної безпеки держави: підручник. За заг. ред. О. А. Семченка та В. М. Петрик. – К.: ДНУ «Книжкова палата України», 2015. – 672 с.
9. Кузнецов А.Ю. Методологічні контексти сучасного гуманітарного знання; монографія. Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2006. – 208 с.
10. Кузнецов А.Ю., Чмихун С.Є. Стан соціального знання в сучасних засобах масової інформації // Гуманітарний часопис: зб. наук. пр. /М-во освіти і науки України. Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2015. – № 1. – С.24-31.
11. Мануель Кастельс Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. – К.: Ваклер, 2007. – 304 с.
12. Поппер К. Р. Відкрите суспільство та його вороги / Поппер К. Р. – К.: Видавництво Основи, 1994. – 494 с.
13. Попович М. Філософія свободи. – Харків: Фоліо, 2018. – 524 с.
14. Проценко О.П., Чмихун С.Є. Феномен агресії у проблемному полі соціо-гуманітарного знання // Наукове пізнання: методологія та технологія. 2023. - №2 (52). – С.13-19.
15. П'янзін С. Д. Основи соціальної філософії: навч. посіб. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 152 с.
16. Річард Кох Принцип 80/20. Секрет досягнення більшого за менших витрат. К.: КМ-букс, 2022. – 400 с.
17. Рудакевич О. М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід: монографія. – Тернопіль: ТНЕУ, вид-во «Економічна думка», 2010. – 456 с.
18. Фаренік С. А. Управління соціальними процесами: побудова та реалізація соціальних моделей: монографія. – К.: Видавництво УАДУ, 2003. – 368 с.
19. Чернієнко В.О. Природа засад ідентичності соціального суб'єкта: монографія. – Харків : Нац. аерокосм.ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків, авіац. ін-т», 2010. – 218 с.
20. Штанько В. І., Бордюгова Т. Г. Інформаційне суспільство: соціально-філософські проблеми становлення: навч. посібник – Харків: ХНУРЕ, 2012. – 172 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України – <http://irbis-nbuv.gov.ua>
2. Український інститут національної пам'яті. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.memorv.gov.ua/page/ukrainska-druga-svitova>
3. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/eb/ukr.html>
4. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/>